ΕΤΟΣ Δ΄. Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης τῇ 22 Ἰουνίου 1914 ΑΡΙΘ. 183.

ΠΟΙΜΗΝ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΚΗΡΥΓΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗι ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΔΑΠΑΝΗι ΤΩΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ ΚΡΗΤΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

ΟΜΙΛΙΑ ΙΕ΄.

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΑΙΤΗΜΑ

«Ἐλθέτω ἡ βασιλεία Σου».

Εἰς τὴν προηγουμένην ὁμιλίαν κατεδείξαμεν ὅτι διὰ τοῦ δευτέρου αἰτήματος τῆς Κυριακῆς Προσευχῆς αἰτούμεθα οὐχὶ ὅπως ἔλθῃ ἡ βασιλεία τῆς φύσεως ἤτοι οὐχὶ νὰ γίνῃ ὁ Θεὸς Παντοδύναμος καὶ Παντοκράτωρ, ὁ βασιλεὺς καὶ ἐξουσιαστὴς τοῦ σύμπαντος, διότι τὴν παντοκρατορίαν ταύτην κέκτηται ὁ Θεὸς ἀφ' ἑαυτοῦ εἴτε αἰτούμεθα ἡμεῖς τοῦτο, εἴτε ὄχι, ἀλλ' αἰτούμεθα ὅπως ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἔλθῃ ἐφ' ἡμᾶς, ἤτοι, ἄλλαις λέξεσι, παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν νὰ δωρήσηται ἡμῖν τὴν οὐράνιον αὐτοῦ βασιλείαν, νὰ δωρήσηται ἡμῖν τὸν παράδεισον, τὴν βασιλείαν τῆς δόξης, ἀφ' οὗ πρότερον ἐξαποστείλῃ εἰς ἡμᾶς τὴν βασιλείαν τῆς χάριτος, ἵνα τῇ βοηθείᾳ καὶ ἐνισχύσει αὐτῆς δυνηθῶμεν νὰ κατορθώσωμεν τὴν ἀρετήν, τῆς ὁποίας βραβεῖον καὶ στέφανος εἶναι ἡ βασιλεία τῆς δόξης.

Ἀλλ' ἐνταῦθα δικαιοῦταί τις νὰ ἐρωτήσῃ: Διατί ὁ Θεὸς νὰ μὴ ἐπεκτείνῃ τὴν ἀπόλυτον αὐτοῦ παντοκρατορίαν, τὴν βασιλείαν τῆς φύσεως καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε σύμπασα ἡ φύσις ἥ τε ἄλογος καὶ ἡ λογικὴ νὰ περισφίγγηται ἐντὸς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς βασιλείας, καὶ νὰ μὴ ἀπαιτῶνται ἐπομένως ἀγῶνες καὶ ἱδρῶτες πρὸς κατάκτησιν τῆς βασιλείας τῆς χάριτος καὶ τῆς βασιλείας τῆς δόξης; Ὁ Παντοδύναμος Θεὸς ἠδύνατο

ὄντως νὰ ἐξαναγκάσῃ τὴν σύμπασαν κτίσιν εἰς τὸ νὰ ὑπακούῃ αὐτῷ· ἠδύνατο νὰ καθορίσῃ καὶ διὰ τὰ λογικὰ ὄντα νόμον ὅμοιον πρὸς τὸν διέποντα τὰς σφαῖρας τοῦ ἀπείρου, ὅστις παρακωλύει τὸ ἄστρον νὰ παρεκκλίνῃ τῆς ἑαυτοῦ τροχιᾶς· ἠδύνατο νὰ περισφίγξῃ σύμπασαν τὴν κτίσιν ἐντὸς σιδηροῦ κύκλου καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέπῃ εἰς οὐδὲν τῶν λογικῶν ὄντων νὰ ἐξέρχηται αὐτοῦ οὔτε κατὰ γραμμήν. Ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε τοῦτο· διὰ τὸν ἄνθρωπον καθώρισεν ἰδιαίτερον νόμον, τὸν μέγαν τῆς ***ἐλευθερίας*** νόμον. Τὰ λοιπὰ ὄντα ὑπαχθέντα ὑπὸ τὸ κράτος τῶν νόμων τῶν διεπόντων τὴν δημιουργίαν δὲν δύνανται νὰ ἀρνηθῶσι τὴν ἑαυτῶν ὑποταγήν. Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος κέκτηται τὴν ἐλευθερίαν νὰ εἴπῃ πρὸς τὸν Θεόν, «*οὐ μὴ δουλεύσω σοι*». Βεβαίως ὁ Θεὸς γρήγορα ἢ ἀργὰ καὶ μάλιστα ἐν ταύτῃ τῇ γῇ ἐπιβάλλει διὰ μέσων μυστηριωδῶν δι' ἡμᾶς τὸ κράτος του ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου χωρὶς νὰ παραβιάζῃ τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ, καὶ ἐν τούτῳ ἔγκειται ἡ πανσοφία καὶ παντοδυναμία τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' οὐχ ἧττον εἶναι ἐπίσης βέβαιον ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ κέκτηται τὸ εὐγενὲς ἀλλ' ἐπικίνδυνον τοῦτο χάρισμα, νὰ ὑπεκφεύγῃ, τοὐλάχιστον ἐν μέρει, τὴν ἐξουσίαν τοῦ Θεοῦ· «*ἐμὲ ἐξουθενήκασι, τοῦ μὴ βασιλεύειν ἐπ' αὐτῶν*». Διὰ νὰ ἐγκαθιδρυθῇ λοιπὸν τελείως ἐπὶ τῆς γῆς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἀπαιτεῖται τρόπον τινὰ καὶ ἡ συνδρομὴ τοῦ ἀνθρώπου· διὰ τοῦ δευτέρου δὲ αἰτήματος τῆς Κυριακῆς Προσευχῆς παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν νὰ διευκολύνῃ διὰ τῆς ἑαυτοῦ χάριτος τὴν συνδρομὴν ταύτην τοῦ ἀνθρώπου· παρακαλοῦμεν νὰ φωτίσῃ τὸν ἄνθρωπον, νὰ ὁδηγήσῃ αὐτὸν ἐν τῇ εὐθείᾳ ὁδῷ, νὰ ἐκχέῃ ἐπ' αὐτὸν τὴν χάριν τοῦ φωτισμοῦ καὶ τῆς συνέσεως, ἥτις, χωρὶς νὰ ἐξαναγκάζῃ τὸ αὐτεξούσιον αὐτοῦ, ἐπιτυγχάνει τὴν ἐλευθέραν αὐτοῦ συγκατάθεσιν καὶ ὑποταγὴν εἰς τὸν Θεόν.

«Ποῖον, ἐρωτᾷ καί τις τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ποῖον εἶναι τὸ » νόημα τοῦ αἰτήματος τούτου «*ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου;*» Ἆρά γε εὐχόμεθα τὴν βασιλείαν εἰς ἐκεῖνον, ὅστις εἶναι ὁ αἰώνιος τοῦ σύμπαντος » βασιλεύς; Μία μόνη ἀληθινὴ βασιλεία ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ ὁποία » κυβερνᾷ πάντα τὰ ὄντα, ἀλλ' ἡ ὁποία δὲν ἀσκεῖ τὴν ἑαυτῆς ἐξουσίαν μὲ » τυραννικὸν τρόπον, δὲν ζητεῖ διὰ τοῦ φόβου καὶ τοῦ ἐξαναγκασμοῦ νὰ » ὑποτάξῃ ὑπὸ τὸ ἑαυτῆς κράτος τὰ λογικὰ ὄντα, διότι ἡ ἀρετὴ δέον νὰ » ἦναι ἐλευθέρα καὶ νὰ προτιμᾷ τὸ ἀγαθὸν δι' ἑκουσίας συγκαταθέσεως. » Τὸ ἀγαθὸν δὲ ἑκάστου ὄντος ἔγκειται ἐν τῇ ὑποταγῇ αὐτοῦ εἰς τὴν ζωοποιοῦσαν αὐτὸ ἐξουσίαν. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἔχει διαφθαρῇ ὑπὸ τοῦ κακοῦ καὶ ἡ τυραννία τῶν παθῶν ἔχει ὑποδουλώσῃ » ἡμᾶς, παρακαλοῦμεν τὸν Κύριον νὰ ἀποκαταστήσῃ ἐφ' ἡμᾶς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, διότι ἀδύνατον θὰ ἀπέβαινεν ἡμῖν νὰ ἀποφύγωμεν τὴν » ὀλεθρίαν τοῦ κακοῦ δύναμιν, ἐὰν αὕτη δὲν ἤθελεν ἀντικατασταθῇ διὰ » τῆς ζωοποιοῦ ἐνεργείας τοῦ ἀγαθοῦ».

Ἀλλὰ τίνι τρόπῳ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐνθρονίζεται ἐν ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς, καὶ ποῖον τὸ σημεῖον, δι' οὗ ἐννοοῦμεν τὴν παρουσίαν τῆς θείας βασιλείας; Ὅταν οἱ θεῖοι νόμοι βασιλεύωσιν ἐν τῇ καρδίᾳ, ὅπως καὶ ἐν πολιτείᾳ εὐνομουμένῃ βασιλεύουσιν οἱ νόμοι τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας, τότε ὁ Θεὸς βασιλεύει καὶ ἐνοικεῖ ἐν ἡμῖν, ὅπως βεβαιοῖ ἡμᾶς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς λέγων: «*Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ*

» *ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν* » *παρ' αὐτῷ ποιήσομεν*». Ὅταν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι τελείως ἐγκατεστημένη ἐν ἡμῖν, τότε ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν βασιλεύει ἡ μακαριότης, τοὐναντίον δ' ὅλως συμβαίνει ὅταν βασιλεύῃ ἐν ἡμῖν ἡ ἁμαρτία. «*Μὴ οὖν*, » παραγγέλλει καὶ ὁ Ἀπόστολος «*μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ* » *θνητῷ ὑμῶν σώματι, εἰς τὸ ὑπακούειν αὐτῇ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ*».

Λοιπόν, Χριστιανοί μου ἀγαπητοί, ὅταν προσευχόμενοι λέγωμεν· «*Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου*», τότε αἰτούμεθα ὅπως ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἀλήθεια, ἡ ἁγιότης ἐνοικήσωσι καὶ βασιλεύσωσιν ἐν ἡμῖν καθ' ἅπαντα ἡμῶν τὸν βίον. Ἀλλ' ὀφείλομεν καθ' ἣν στιγμὴν ἐκφωνοῦμεν τὸ ὑψηλὸν καὶ θεῖον τοῦτο Αἴτημα νὰ ἐξερευνῶμεν καὶ ἐξετάζωμεν ἑαυτοὺς μὴ τυχὸν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι παρακωλύομεν, ἡμεῖς οἱ ἴδιοι γινόμεθα πρόσκομμα εἰς τὴν ἐγκαθίδρυσιν καὶ ἐπικράτησιν τῆς βασιλείας ταύτης. Ὀφείλομεν νὰ ἐξετάζωμεν ἀδιαλείπτως ἑαυτοὺς ἐὰν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐντὸς ἡμῶν. » *πάσας τὰς ἡμέρας Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν μνημόνευε*».

Ὁ Θεὸς εἶναι ὁ βασιλεύων ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου νοός; Ὁ Θεὸς εἶναι ὁ ἐμπνέων καὶ φωτίζων καὶ χειραγωγῶν τὴν ἡμετέραν διάνοιαν, ἢ ἄλλαι σκέψεις καὶ ἰδέαι γήϊναι καὶ ταπειναὶ βασιλεύουσι καὶ κυριαρχοῦσι τοῦ ἡμετέρου νοός; Ὁ Θεὸς εἶναι ὁ βασιλεύων ἐπὶ τῶν καρδιῶν ἡμῶν; Τὸ ἀντικείμενον τῆς ἡμετέρας ἀγάπης καὶ λατρείας εἶναι ὁ Θεό;, ἢ ἄλλη τις ἀγάπη ἀναξία ἀνθρώπου, ἀγάπη ἀκάθαρτος ἔχει αἰχμαλωτίσῃ τὴν ἡμετέραν καρδίαν; Ἰδοὺ αἱ σκέψεις, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ γεννᾷ ἐν ἡμῖν ἑκάστοτε ἡ ἐκφώνησις τοῦ δευτέρου τῆς Κυριακῆς Προσευχῆς αἰτήματος «*ἐλθέτω ἡ* » *βασιλεία σου*».

Ὁ Θεός, Χριστιανοί μου, εἶναι ὁ Βασιλεὺς ἁπάντων. Ἀλλὰ καθὼς ὅταν πόλις τις κυκλωθῇ ὑπὸ ἐχθρῶν ζητεῖ νὰ σπεύσῃ ἡ βασιλικὴ δύναμις νὰ ἐλευθερώσῃ αὐτήν, τοιουτοτρόπως καὶ ἡμεῖς ἐπειδὴ ἔχομεν κυκλωθῇ καὶ πολιορκούμεθα ὑπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων καὶ ὑπὸ τῶν πονηρῶν λογισμῶν καὶ τῶν ἁμαρτιῶν, ζητοῦμεν νὰ ἔλθῃ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ὅπως λυτρώσηται καὶ σώσῃ ἡμᾶς. Ὅπως ὅμως οἱ ὑπὸ ἐχθρῶν πολιορκούμενοι δὲν ἀρκοῦνται εἰς μόνην τὴν αἴτησιν τῆς βασιλικῆς βοηθείας, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἀγωνίζονται διὰ τῶν ἰδίων δυνάμεων πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ, οὕτω καὶ ἡμεῖς δὲν πρέπει νὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς μόνην τὴν αἴτησιν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀγωνιζώμεθα καὶ παλαίωμεν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας, διότι καθὼς λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, «*οὐκ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ*», ἀλλ' «*ἡ βασιλεία τοῦ* » *Θεοῦ ἐστι δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν πνεύματι ἁγίῳ*».

Δέσποτα Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ! ἀποδίωξον ἀπὸ τοῦ νοός μου τὴν βασιλείαν τῶν ἀσεβῶν λογισμῶν καὶ φαντασιοπληξιῶν τοῦ αἰῶνος τούτου· διάλυσον τὴν βασιλείαν τῆς ἁμαρτίας ἐν τῇ καρδίᾳ μου· σύντριψον ἐν τῇ ψυχῇ μου τὸν θρόνον τῶν ἀλόγων παθῶν μου. Ὕψωσον δὲ ἐν αὐτῇ τὸν θρόνον τῆς ἁγίας ἀγάπης πρὸς Σὲ καὶ τὸν πλησίον μου· στήριξον ἐν ἐμοὶ τὴν βασιλείαν τῆς χάριτός Σου, τὴν βασιλείαν τῆς «*δικαιοσύνης, τῆς* » *εἰρήνης καὶ τῆς χαρᾶς ἐν Πνεύματι ἁγίῳ*», καὶ ἀξίωσόν με καὶ τῆς αἰωνίου βασιλείας τῆς δόξης σου. Ἀμήν.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑΙ ΟΜΙΛΙΑΙ

ΟΜΙΛΙΑ ΝΘ΄.

Η ΑΓΙΑ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ (Β΄. ΩΣ ΘΥΣΙΑ ΙΛΑΣΤΗΡΙΟΣ)

«Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης »τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν».
(Ματθ. 26, 28)

Ἀγαπητοὶ ἀδελφοί. Ἡ Ἁγ. Εὐχαριστία ὡς θυσία πρὸς τὸν Θεὸν δὲν εἶναι μόνον θυσία εὐχαριστίας καὶ αἴνου πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ καὶ θυσία ἱλαστήριος ὑπὲρ ζώντων καὶ νεκρῶν, ὅπως θὰ ἀποδείξῃ ὁ σημερινὸς λόγος.

Τί ἐννοοῦμεν, ὅταν λέγωμεν ὅτι ἡ θεία Εὐχαριστία εἶναι θυσία ἱλαστήριος ὑπὲρ ζώντων καὶ νεκρῶν; Ἐννοοῦμεν ὅτι διὰ τῆς τελέσεως τῆς ἀναιμάκτου θυσίας ζητοῦμεν νὰ ἐξιλεώσωμεν τὸν Θεὸν διὰ τὰς ἁμαρτίας καὶ ἡμῶν τῶν ἰδίων, οἵτινες προσφέρομεν αὐτήν, καὶ διὰ τὰς ἁμαρτίας ἐν γένει ζώντων καὶ νεκρῶν.

Ὅτι δὲ ἡ Ἁγία Εὐχαριστία ἔχει τὸν ἐξιλαστήριον τοῦτον χαρακτῆρα, ἀποδεικνύεται κατὰ πρῶτον ἀπὸ τοὺς λόγους πάλιν τῆς συστάσεως τοῦ Μυστηρίου τούτου. Διότι τί εἶπεν ὁ Κύριος ἡμῶν πρὸς τοὺς Μαθητὰς αὐτοῦ, ὅταν προσέφερε πρὸς αὐτοὺς τὸ ἱερὸν Ποτήριον; «Πίετε, λέγει, » ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης, » τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν». Καθὼς ἡ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ αἱματηρὰ θυσία προσεφέρθη πρὸς τὸν Θεὸν πρὸς ἐξιλέωσιν τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ κόσμου, τοιουτοτρόπως καὶ ἡ ἀναίμακτος θυσία τῆς Εὐχαριστίας προσφέρεται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἱλαστήριος θυσία πρὸς ἐξευμένισιν τοῦ Θεοῦ διὰ τὰς προσωπικὰς ἡμῶν ἁμαρτίας, τόσον τῶν ἐπιζώντων ὅσον καὶ τῶν τεθνεώτων, τόσον τῶν παρόντων, ὅσον καὶ τῶν μακρὰν εὑρισκομένων, τόσον τέλος χάριν τῶν ἐχόντων τὴν σωματικὴν αὐτῶν ὑγείαν, ὅσον καὶ ὑπὲρ τῶν ἀσθενῶν. Πόσον φαίνεται καὶ ἀπ' ἐδῶ ἡ μεγάλη τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία! Ἀληθῶς παραπεσόντας ἡμᾶς ἀνέστησε πάλιν ὁ Θεός, καὶ δὲν παρέλειψεν ἀπὸ τοῦ νὰ πράξῃ τὰ πάντα, διὰ νὰ μᾶς ἀναγάγῃ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ νὰ μᾶς χαρίσῃ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν μέλλουσαν!

Ὅτι δὲ ἡ Εὐχαριστία ἐξιλεώνει πράγματι καὶ δυσωπεῖ τὸν Θεὸν διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, τοῦτο ἐπιβεβαιοῦν καὶ αἱ ἔγγραφοι Λειτουργίαι καὶ

οἱ Πατέρες καὶ Διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ πρῶτον αἱ Λειτουργίαι περιέχουν θερμοτάτας ἱκεσίας πρὸς τὸν Θεὸν χάριν τῶν τεθνεώτων ἀδελφῶν ἡμῶν καὶ χάριν πάσης τάξεως τῶν ἐπιζώντων Χριστιανῶν. «Προσφέρομέν σοι, Κύριε», τοιουτοτρόπως παρακαλεῖ τὸν Θεὸν ὁ λειτουργὸς ἱερεύς κατὰ τὴν Λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου, «προσφέρομέν σοι, Κύριε, τὴν φοβερὰν ταύτην καὶ ἀναίμακτον θυσίαν, ἵνα μὴ κατὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ποιήσῃς ἡμῖν, μηδὲ κατὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἀνταποδώσῃς ἡμῖν, ἀλλὰ τῷ ἀπείρῳ σου ἐλέει καὶ τῇ ἀνεκφράστῳ φιλανθρωπίᾳ σου καθαρίσῃς ἡμᾶς ἐκ τῶν ἀνομιῶν ἡμῶν».

Οὕτω καὶ εἰς τὴν Λειτουργίαν τοῦ Χρυσοστόμου μετὰ τὴν μετουσίωσιν τῶν Τιμίων Δώρων ὁ Λειτουργὸς ἔχων πλέον ἐνώπιόν του τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ πίπτει εἰς τὰ γόνατα, ἵνα μετὰ εὐλαβείας καὶ φόβου προσκυνήσῃ τὰ Ἅγια Δῶρα, καὶ διὰ νὰ παρακαλέσῃ θερμῶς τὸν «Θεὸν «ὥστε γενέσθαι τὰ Ἅγια ταῦτα τοῖς μεταλαμβάνουσιν εἰς νῆψιν ψυχῆς (ἤτοι εἰς σωτηρίαν τῆς ψυχῆς), *εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν*, εἰς κοινωνίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (εἰς μετάδοσιν δηλ. τῆς θείας Χάριτος), εἰς βασιλείας οὐρανῶν πλήρωμα (ἀπόκτησιν), εἰς παρρησίαν τὴν πρὸς σὲ (εἰς ἄφοβον παρουσίασιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ), μὴ εἰς κρῖμα ἢ εἰς κατάκριμα (πρὸς ἀποφυγὴν τῆς καταδίκης ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως).

Καὶ κατὰ τὴν Λειτουργίαν, τὴν ἀποδιδομένην εἰς τὸν Εὐαγγελιστὴν Μάρκον, ὁ ἱεροτελεστὴς τῆς ἀναιμάκτου θυσίας μετὰ τὸν ἁγιασμὸν τῶν Δώρων εὔχεται ὡσαύτως, «ἵνα γένωνται (ταῦτα) πᾶσιν ἡμῖν τοῖς ἐξ αὐτῶν μεταλαμβάνουσιν εἰς πίστιν,... εἰς σωφροσύνην, εἰς ἁγιασμόν,... εἰς κοι» νωνίαν ζωῆς αἰωνίου καὶ ἀφθαρσίας,... εἰς *ἄφεσιν ἁμαρτιῶν*· ἵνα καὶ ἐν τούτῳ, καθὼς καὶ ἐν παντὶ δοξασθῇ καὶ ὑμνηθῇ καὶ ἁγιασθῇ τὸ πανάγιον καὶ ἔντιμον καὶ δεδοξασμένον ὄνομα τοῦ Θεοῦ σὺν Ἰησοῦ Χριστῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι».

Προκειμένου δὲ νὰ γίνῃ ἡ Μετάληψις τῶν Ἁγίων Δώρων, ὁ Λειτουργός, ὡς καὶ ὁ ἐκ τῶν λαϊκῶν πρὸς τοῦτο δεδιδαγμένος κάμνει τὴν ἑξῆς σιωπηρὰν ὁμολογίαν τῆς πίστεως. «Πιστεύω, Κύριε, καὶ ὁμολογῶ, ὅτι σὺ εἶ (εἶσαι) ἀληθῶς ὁ Χριστὸς, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ὁ ἐλθὼν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτος εἰμι ἐγώ. Ἔτι πιστεύω ὅτι τοῦτο αὐτό ἐστι τὸ ἄχραντον Σῶμά σου, καὶ τοῦτο αὐτό ἐστι τὸ τίμιον Αἷμά σου. Δέομαι οὖν σου· (Σὲ παρακαλῶ λοιπὸν θερμῶς). Ἐλέησόν με, καὶ *συγχώρησόν μοι τὰ παραπτώματά μου*, τὰ ἑκούσια καὶ τὰ ἀκούσια, τὰ ἐν λόγῳ, τὰ ἐν ἔργῳ, τὰ ἐν γνώσει καὶ ἀγνοίᾳ· καὶ ἀξίωσόν με ἀκατακρίτως μετασχεῖν τῶν Ἀχράντων σου Μυστηρίων, *εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν* καὶ εἰς τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον. Ἀμήν».

Ἀλλὰ καὶ προηγουμένως εἰς τὴν πρόθεσιν ὁ ἱερεὺς ἀφοῦ μνημονεύσῃ ὅλων τῶν ζώντων καὶ τῶν νεκρῶν Χριστιανῶν, ἐξάγων συγχρόνως καὶ τοποθετῶν τὰς μερίδας αὐτῶν πλησίον τοῦ Ἀμνοῦ, παρακαλεῖ τὸν Θεὸν ἰδιαιτέρως ὑπὲρ τῆς ἀφέσεως τῶν ἰδίων του ἁμαρτιῶν, λέγων, «Μνήσθητι, Κύριε, καὶ τῆς ἐμῆς ἀναξιότητος καὶ συγχώρησόν μοι πᾶν πλημμέλημα ἑκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον».

Ἀκούει δὲ καὶ ὅλον τὸ ἐκκλησίασμα πῶς ὁ Λειτουργὸς μνημονεύει κατὰ τὴν Μεγάλην Εἴσοδον, ἤ, ὅπως κοινῶς λέγεται, εἰς τὰ Ἅγια, πῶς

τότε μνημονεύει ὅλων ἐν γένει τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας πρῶτον τῶν ζώντων ἀπὸ τοῦ Ἐπισκόπου, ἢ Μητροπολίτου, ἢ Πατριάρχου, μέχρι καὶ τῆς ἐπιλοίπου ἐν Χριστῷ Ἀδελφότητος, ἀπὸ τοῦ Βασιλέως καὶ ἁπάσης τῆς Βασιλικῆς Οἰκογενείας μέχρι καὶ τοῦ κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν φιλοχρίστου Στρατοῦ ἡμῶν, ἀπὸ τῶν Ἐπιτρόπων, εὐεργετῶν, συνδρομητῶν, μέχρι καὶ τῶν λοιπῶν ἐνοριτῶν καὶ πάντων τῶν Χριστιανῶν· δεύτερον δὲ, ὅτι μνημονεύει καὶ τῶν κεκοιμημένων κατὰ τὴν αὐτὴν σειρὰν, δεόμενος ὑπὲρ αὐτῶν ἵνα τύχωσι τῆς ψυχικῆς σωτηρίας, κατατασσόμενοι ἐν τῇ ἐπουρανίῳ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐκφράζουν τὴν πίστιν καὶ διερμηνεύουν τὴν στοργὴν τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὰς λειτουργικὰς διατυπώσεις. Ἀλλὰ καὶ οἱ Πατέρες καὶ Διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας μαρτυροῦσιν, ὅτι ἡ Εὐχαριστία ὡς ἀναίμακτος θυσία προσφέρεται ὑπὲρ ζώντων καὶ νεκρῶν. Ὡς παράδειγμα λαμβάνω τὸν ἅγιον Κύριλλον τὸν Ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων, Εἰς μίαν ἐκ τῶν κατηχητικῶν αὐτοῦ διδασκαλιῶν ἀφοῦ οὗτος ὠνόμασε τὴν Εὐχαριστίαν θυσίαν τοῦ ἱλασμοῦ, κάμνει καὶ τὴν ἀκόλουθον ὁμολογίαν τῆς πίστεως. Χριστὸν, λέγει, ἐσφαγιασμένον ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων προσφέρομεν *ἐξιλεούμενοι* ὑπὲρ αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν τὸν φιλάνθρωπον Θεόν». Καὶ ὁ ἅγιος Κυπριανὸς Ἐπίσκοπος Καρχηδόνος, ὅστις ἐμαρτύρησεν εἰς τὰ 258, θέλων νὰ ἀπαγορεύσῃ τὴν τέλεσιν τῆς θείας Λειτουργίας χάριν προσώπου τινὸς, ἀσεβήσαντος εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας, ἔγραφεν εἰς μίαν του ἐπιστολὴν τὰ ἑξῆς· προσφορὰ ὑπὲρ ἀναπαύσεως τοῦ τοιούτου νὰ μὴ γίνῃ, μηδὲ ἱλασμός τις εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπ' Ἐκκλησίαις νὰ μὴ τελεσθῇ.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Χρυσόστομος ἐκτὸς τῆς Λειτουργίας αὐτοῦ ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου καὶ εἰς μίαν του ὁμιλίαν. Δὲν ἐπενοήθησαν, λέγει, ταῦτα ἁπλῶς, οὐδὲ ἀσκόπως κάμνομεν μνείαν τῶν προαπελθόντων ἀδελφῶν ἡμῶν ἐν τῇ ὥρᾳ τῶν θείων Μυστηρίων, οὐδὲ ἄνευ λόγου προσερχόμεθα οἱ πιστοὶ εἰς τὴν θείαν Λειτουργίαν καὶ δεόμεθα εἰς τὸν Ἀμνὸν τὸν κείμενον ἐπὶ τῆς Ἁγίας Τραπέζης, τὸν λαβόντα ἐπάνω του τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου· ἀλλὰ διὰ νὰ προκύψῃ ἀπ' ἐδῶ ἀνακούφισίς τις ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ· οὐδὲ ματαίως καὶ ἀνωφελῶς ὁ Λειτουργὸς ὁ παριστάμενος εἰς τὸ ἱερὸν θυσιαστήριον, τελουμένων τῶν φρικτῶν Μυστηρίων βοᾷ ὡς ἑξῆς «Ὑπὲρ πάντων τῶν ἐν Χριστῷ κεκοιμημένων καὶ (ὑπὲρ) τῶν τὰς μνείας ὑπὲρ αὐτῶν ἐπιτελούντων». Διότι ἂν δὲν ἀπέβαινε πρὸς ψυχικὴν αὐτῶν ὠφέλειαν τὸ μνημόσυνον τοῦτο, καὶ δὲν θὰ ἀπηγγέλλοντο διόλου τὰ λόγια ταῦτα. Διότι, λέγει, δὲν εἶναι θεατρικὴ σκηνὴ ἡ Ἐκκλησία μας· μὴ γένοιτο! Ἐκ διατάξεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος διετυπώθησαν τὰ μνημόσυνα ταῦτα. Ἂς μὴ ἀποκάμωμεν λοιπὸν ἀπὸ τοῦ νὰ βοηθῶμεν τοὺς προαπελθόντας ἀδελφούς μας καὶ ἀπὸ τοῦ νὰ προσφέρωμεν ὑπὲρ αὐτῶν εὐχάς· διότι πολὺ κέρδος, πολλὴν τὴν ὠφέλειαν προξενοῦσιν εἰς αὐτοὺς αἱ εὐχαὶ ἡμῶν αὗται.

Σύμφωνα μὲ τὴν διδασκαλίαν ταύτην τῆς Ἐκκλησίας ὁμολογεῖ καὶ ὁ Δοσίθεος ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων, ὅτι ἡ Εὐχαριστία εἶναι θυσία ἀληθὴς καὶ ἱλαστική, προσφέρεται δὲ ὑπὲρ πάντων τῶν εὐσεβῶν ζώντων καὶ τεθνεώτων καὶ ὑπὲρ τῆς ὠφελείας ὅλων· ἡ πίστις δὲ ἡμῶν αὕτη εἶναι

σύμφωνος μὲ τὰς προσευχὰς τοῦ Μυστηρίου, τὰς ὁποίας παρέδωκαν εἰς ἡμᾶς οἱ Ἀπόστολοι κατὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς διαταγὴν τοῦ Κυρίου.

Ἐκθέτων καὶ ὁ Ἱερεμίας ὁ Β΄. Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως τὴν διδασκαλίαν τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας, διὰ νὰ ἀντιτάξῃ αὐτὴν πρὸς τοὺς Διαμαρτυρομένους, ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ἀναίμακτος θυσία ὁμοῦ μὲ τὴν ἐλεημοσύνην φέρει εἰς τοὺς τεθνεῶτας «πολλὴν τὴν ὄνησιν (χρησιμότητα) καὶ τὸ κέρδος καὶ τὴν ὠφέλειαν». Ὁ δὲ ἐκτελῶν ταῦτα, ὁμοῦ μὲ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀδελφοῦ του εὐεργετεῖ τὰ μέγιστα καὶ τὴν ἰδικήν του. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ συμβουλεύει ὁ σοφὸς καὶ εὐλαβὴς οὗτος Πατριάρχης τὰ ἑξῆς· Δὲν ἐπρόλαβες, λέγει, Χριστιανέ, νὰ διευθετήσῃς τελείως τὰς ὑποθέσεις τῆς ψυχῆς σου; Εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς σου παράγγελλε εἰς τοὺς οἰκείους σου, ὅπως μετὰ θάνατον σοὶ παραπέμψουν τὰ σὰ καὶ σοὶ δώσουν βοήθειαν δι᾿ ἔργων ἀγαθῶν, ἤτοι δι᾿ ἐλεημοσυνῶν καὶ προσφορῶν, καὶ τοιουτοτρόπως θὰ ἐξευμενισθῇ ὁ Σωτήρ. Διότι τὰ δέχεται οὗτος τὰ πρόσφορα ταῦτα. Καὶ ὁ θέλων, προσθέτει, ἂς ἀναγνώσῃ καὶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ τὸν λόγον, τὸν ἐπιγραφόμενον περὶ τῶν ἐν πίστει κεκοιμένων, καὶ θὰ μάθῃ, ὅτι αἱ ὑπὲρ αὐτῶν γενόμεναι Λειτουργίαι καὶ εὐποιΐαι βοηθοῦσιν αὐτούς. Διότι, ἐξακολουθεῖ ὁ ἴδιος, ὅταν ἵσταται ὁλόκληρος λαὸς καὶ ὑψώνῃ τὰς χεῖράς του εἰς τὸν οὐρανόν, ἱκετεύων τὸν Θεόν, ὅταν προσεύχεται ὑπὲρ αὐτῶν τὸ ἱερατεῖον ὅλον, καὶ πρόκειται εἰς τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν ἡ φρικτὴ θυσία, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ δυσωπήσωμεν, νὰ μὴ ἐξιλεώσωμεν ὑπὲρ αὐτῶν τὸν Κύριον;

Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ μακρύνω περισσότερον τὸν λόγον τοῦτον, ἐπαναλαμβάνω ὅτι τὸ νὰ εὐχώμεθα ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων ἐν καιρῷ τῆς Εὐχαριστίας ὡς ἀναιμάκτου θυσίας καὶ ἡ πίστις ὅτι αἱ ὑπὲρ αὐτῶν εὐχαὶ τοὺς ὠφελοῦσι ψυχικῶς εἶναι ἀρχαία ἐκκλησιαστικὴ παράδοσις, τὴν ὁποίαν δὲν ὑπάρχει κανεὶς ἐκ τῶν ἁγίων Πατέρων, ὅστις νὰ μὴ τὴν ἀναφέρῃ. Ἀλλὰ πάντες οὗτοι ὁμοθυμαδόν, κατὰ τὸν Κριτόπουλον, καὶ διηγηματικῶς καὶ προτρεπτικῶς φαίνονται, ὅτι ἀναφέρουν τὴν παράδοσιν ταύτην. Ἀθανάσιος ὁ πολύαθλος, Βασίλειος ὁ Μέγας, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, καὶ ἐν γένει εἰπεῖν εἰς ὅλους τοὺς ἁγίους Πατέρας ὡς καὶ εἰς τοὺς ἱστοριογράφους τῆς Ἐκκλησίας λαμπρὰ καὶ περιφανὴς εὑρίσκεται ἡ τοιαύτη παράδοσις. Εἴδαμεν δὲ προηγουμένως, ὅτι καὶ ὅλαι αἱ ὀρθόδοξοι γραπταὶ Λειτουργίαι, αἵτινες ἔχουν τὴν ἀρχὴν τῆς συντάξεώς των ἐξ αὐτῶν τῶν Ἀποστόλων, περιέχουν ἀρκετὰ καὶ σπουδαῖα σημεῖα, τὰ ὁποῖα εἶναι θερμόταται εὐχαὶ καὶ δεήσεις ὑπὲρ πάντων τῶν πιστῶν, ζώντων καὶ νεκρῶν, ὑπὲρ τῶν ἐπιζώντων μέν, διὰ νὰ λάβουν τὰς δωρεὰς τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὑπὲρ τῶν τεθνεώτων δέ, διὰ νὰ κληρονομήσουν τὴν αἰώνιον μακαριότητα. «Καὶ ἱκάνωσον ἡμᾶς προσενεγκεῖν σοι δῶρά τε καὶ θυσίας πνευματικὰς ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων καὶ τῶν λαοῦ ἀγνοημάτων»· κατ᾿ αὐτὸν τὸν τρόπον εὔχεται ὁ Λειτουργός, παρακαλῶν τὸν Παντοκράτορα, ὅπως τὸν καταστήσῃ ἱκανὸν νὰ προσφέρῃ τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ὡς ἐξιλαστήριον τῶν ἁμαρτιῶν τῶν ἰδικῶν του ὡς καὶ τῶν τοῦ λαοῦ. Ἀλλοῦ δὲ εὔχεται καὶ ὑπὲρ τῶν τεθνεώτων, λέγων. «Καὶ μνήσθητι πάντων τῶν κεκοιμημένων ἐπ᾿ ἐλπίδι ἀναστάσεως ζωῆς αἰωνίου. Καὶ ἀνάπαυσον

» αὐτοὺς ὁ Θεός, ὅπου ἐπισκοπεῖ τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου», ὅπου λάμπει τὸ ἀνέσπερον φῶς τῆς Θεότητός σου.

Σημειωτέον δέ, ὅτι τὴν ἀναίμακτον θυσίαν προσφέρομεν ὄχι μόνον ὑπὲρ τῶν ἁμαρτωλῶν, ἀλλὰ καὶ «ὑπὲρ τῶν ἐν ἁγνείᾳ καὶ σεμνῇ πολιτείᾳ » διαγόντων» ἔτι δὲ καὶ ὑπὲρ πάντων τῶν Ἁγίων τῆς τε Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης. Ἀλλ' ἡ μνεία τῶν Ἁγίων ἐπὶ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας δὲν σημαίνει, ὅτι κρίνομεν καὶ αὐτοὺς ὡς ἔχοντας ἀνάγκην τῆς δυσωπήσεως τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὅτι συναισθανόμεθα ἡμεῖς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπικαλεσθῶμεν τὰς πρεσβείας αὐτῶν παρὰ τῷ Θεῷ, ὅπως εἰσακούσῃ οὗτος τὰς ὑπὲρ τῶν ζώντων καὶ τῶν τεθνεώτων ἀναπεμπομένας ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας προσευχὰς καὶ δεήσεις πρὸς τὸν Θεόν. «Εἶτα, λέγει Κύριλλος ὁ » Ἱεροσολύμων, εἶτα μνημονεύομεν καὶ τῶν προκεκοιμημένων, πρῶτον » Πατριαρχῶν, Προφητῶν, Ἀποστόλων, Μαρτύρων, ὅπως ὁ Θεὸς ταῖς » εὐχαῖς αὐτῶν καὶ πρεσβείαις προσδέξηται ἡμῶν τὴν δέησιν».

Καὶ μόνοι σας λοιπόν, ἀγαπητοί, συμπεραίνετε ἐξ ὅσων εἴπαμεν εἰς τὸν σημερινὸν λόγον πόσον βλάπτουν τοὺς ἑαυτούς των καὶ τοὺς οἰκείους των ὅσοι δὲν κάμνουν διὰ τῶν ἱερέων Λειτουργίας ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ τῶν συγγενῶν καὶ ὑπὲρ τῶν οἰκείων ἐν γένει τῆς πίστεως, καὶ ὅσοι δὲν ἔρχονται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν νὰ παρευρεθοῦν εἰς τὴν θείαν Λειτουργίαν καὶ νὰ συμμετάσχουν εἰς τὰς εὐχὰς καὶ ἱκεσίας τοῦ ἱερέως, τὰς ὁποίας οὗτος ἀναφέρει πρὸς τὸν Θεὸν ἐν καιρῷ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας. Ὁ μὴ ἐρχόμενος εἰς τὴν Λειτουργίαν δεικνύει μὲ τοῦτο, ὅτι φρονεῖ ὅτι τάχα δὲν ἔχει ἀνάγκην τῆς θείας συγχωρήσεως, ὅτι δὲν θέλει νὰ τιμήσῃ τοὺς Ἁγίους τῆς Πίστεώς μας τοὺς ὁποίους τιμᾷ αὐτὸς ὁ Θεός, ὅτι τέλος δὲν αἰσθάνεται ἀγάπην καὶ ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ ζώντων καὶ νεκρῶν, διὰ τοὺς ὁποίους ἡ ἀναίμακτος θυσία εἴδομεν πόσον ψυχωφελὴς εἶναι. Ἀλλ' ἄνθρωπος τοιοῦτος, ὅστις φρονεῖ ψευδῶς περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του ὅτι εἶναι ἅγιος, ὅστις προσέτι δὲν θέλει νὰ τιμᾷ προσηκόντως τοὺς Ἁγίους, ὅστις τέλος στερεῖται τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης, πῶς πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς Χριστιανός; Καὶ ὅμως πόσοι δυστυχῶς ἐκ τῶν ἰδικῶν μας Χριστιανῶν, τόσον ἐκ τῶν πολιτῶν ὅσον καὶ ἐκ τῶν ἐπαρχιωτῶν, πόσοι δὲν ὑπάρχουν, οἵτινες ἐπὶ σειρὰν Κυριακῶν καὶ ἑορτῶν δὲν πλησιάζουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν νὰ λειτουργηθοῦν, στεροῦντες τόσων ψυχικῶν εὐεργετημάτων καὶ τοὺς ἑαυτούς των καὶ τοὺς συγγενεῖς αὐτῶν νεκρούς, τῶν ὁποίων αἱ ψυχαὶ περιμένουν ἐκ τῶν μνημοσύνων αὐτῶν καὶ τῶν ὑπὲρ αὐτῶν γινομένων Λειτουργιῶν βοήθειαν καὶ ἀνακούφισιν! Ἕως πότε λοιπὸν θὰ ἐξακολουθῇ ἡ ἐγκληματικὴ αὕτη ἀμέλεια, καὶ ἡ ἀσέβεια πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ἡ ἀνευλάβεια πρὸς τοὺς Ἁγίους, καὶ ἡ ἔλλειψις τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης πρὸς τοὺς ζῶντας καὶ τοὺς τεθνεῶτας ἡμῶν; «Μνημονεύετέ μου, ἀδελφοὶ καὶ φίλοι μου, πρὸς Θεοῦ τοῦ χωρίσαντός με ἀφ' ὑμῶν». «Μὴ ἀμέλει, ἀδελφέ μου, ἀπὸ τὸ νὰ προσεύχεσαι καὶ νὰ πρεσβεύῃς ὑπὲρ ἡμῶν».

Ἰδοὺ τί παραγγέλλουσιν εἰς ἡμᾶς οἱ ἀπερχόμενοι συγγενεῖς καὶ φίλοι. Ἆρά γε πόσοι ἐξ ἡμῶν ἐνθυμοῦνται νὰ εὔχωνται ὑπὲρ ἐκείνων, οἵτινες μᾶς ἔδωκαν πρὸς τοῦτο ἐντολήν, καὶ πρὸς τοὺς ὁποίους ἔχομεν καθῆκον νὰ εὐχώμεθα καὶ νὰ πρεσβεύωμεν ὑπὲρ αὐτῶν;